Jaarverslag 2025 - Lekkerlandgoed

Stichting Lekkerlandgoed
Maarten Schrama (voorzitter)
Jan Degenaar (penningmeester, secretaris)
Jord Prangsma (bestuurslid)
Hindersteinlaan 7 3451 EV Vleuten
www.lekkerlandgoed.nl ; *jan@lekkerlandgoed.nl*

Lekkerlandgoed is een stichting zonder winstoogmerk. Ons doel is om hoge natuurwaarden te combineren met voedselproductie door de ontwikkeling van voedselbos. Sinds 2015 ontwikkelen en beheren we voedselbos Haarzuilens. Dit gebied van zo'n 6 hectare is grotendeels vrij toegankelijk voor publiek. We delen regelmatig onze kennis en enthousiasme voor natuur en voedselbos tijdens rondleidingen door het gebied, vooral voor organisaties en overheden betrokken bij het landschap en voor groepen mensen met voedselbos-plannen.

Zelfoogst-abonnées en restaurants plukken de vruchten en halen lekkere ingrediënten uit het voedselbos. Daarnaast leveren we o.a. aan het Voedselcollectief Utrecht (VOKO), Brouwerij Maximus en sinds dit jaar ook aan de Roze Bunker. Bezoekers van het voedselbos zonder abonnement mogen niet oogsten om mee te nemen, maar wel op bescheiden schaal wat proeven (weet wat je doet, niet alles is eetbaar).

Verschillende groepen mensen zijn betrokken bij de activiteiten van Lekkerlandgoed. Dit gaat niet via geregelde vrijwilligersactiviteiten op vaste dagen, maar door allerlei seizoensgebonden activiteiten die door ons of anderen georganiseerd worden. Zo is er een vaste club die betrokken is bij inventarisaties van muizen, andere mensen helpen ons met onderhoud van de elzensingels of het vlechten van de heggen. Weer anderen helpen door het bijhouden van de oogsten, door mee te denken, heerlijke producten te maken met wat het bos produceert en te helpen proeven. In dit verslag vind je een overzicht van 2025.

1. Oogst 2
2. Bezoekers 6
3. Nieuwe aanplant 7
4. Onderhoud en monitoring 7
5. Samenwerking en ontwerp 10
6. Jaarafrekening 11

1. Oogst

Afgelopen jaar hadden we 30 zelfplukabonnementen, dat lijkt goed in balans met de huidige draagkracht van het gebied. Daarnaast zijn er inmiddels vier lokale restaurants die allen regelmatig oogsten - Heron, Landhuis in de Stad en Hoeve Wielrevelt al sinds jaar en dag; en sinds afgelopen voorjaar ook Kasvio. Daarnaast leveren we kleinschalig aan het voedselkollectief (VOKO) Utrecht, Brouwerij Maximus, Siroopmaker de Roze Bunker en een aantal marktpartijen.

Zelfoogst-abonnees komen oogsten wanneer ze willen. Maandelijks tussen februari en november organiseren we een gezamenlijke oogstdag. Deze oogstdagen zijn de afgelopen jaren veranderd van vooral rondkijken en snacken naar wat gerichter gemeenschappelijk oogsten. Afgelopen jaar is de oogst van de zelfoogst-abonnees meer dan verdubbeld. Wij vatten dat op als een teken dat er steeds meer te oogsten is, en dat mensen ook steeds beter de weg weten. Na afloop van het plukken wordt de oogst vaak nog wat herverdeeld, afhankelijk van de behoefte en plannen voor verwerking van de ingrediënten ("oogst naar behoefte, neem huiswaarts naar verwerkingscapaciteit"). Het zijn mooie dagen, waarin we elkaar laten proeven van wat we gemaakt hebben en goede recepten uitgewisseld worden.

Het afgelopen jaar, 2025 was een behoorlijk droog, warm en -door de regelmatige buien- een zeer groeizaam jaar, terwijl 2023 en 2024 juist (zeer) natte jaren waren. Dat had als gevolg dat de oogst meer dan verdubbeld is ten opzichte van het meest productieve jaar tot nu toe. Vooral de hitte-minnende gewassen deden het veel beter dan in voorgaande jaren (zoals bijv. moerbei, vijg, abrikoos, druif), maar voor een aantal andere gewassen (hazelnoot, walnoot) lijken de natte jaren nog na te ebben.

Mede door het warme weer is er ook een mooie voedselboshoningoogst geoogst. Zowel in het voorjaar als midzomers is er geslingerd. We vinden hem zelf echt ontzettend lekker (en de honing is hier te bestellen, bij imkerij Wilgenroosje Vleuten).

Dan nog de houtoogst: na de eerste houten heipaal in december 2024 is er meer dan 2500 kg hout geoogst uit de hakhoutperceel. De laatste hakhoutpercelen zijn december 2025 teruggezet. De stukken die afgelopen voorjaar zijn teruggezet zijn alweer een meter gegroeid. Het hout heeft inmiddels verschillende bestemmingen: staken en binders voor het heggenvlechten; paaltjes; hout voor knuppelpaden in een bevriend project; voor vuur; wilgentakken om te poten en dikkere takken voor de teelt van oesterzwammen.

Zoals in voorgaande jaren (uitgezonderd 2023) volgt hier een overzicht van de oogst in figuren. De houtoogst is in deze figuren niet meegenomen.

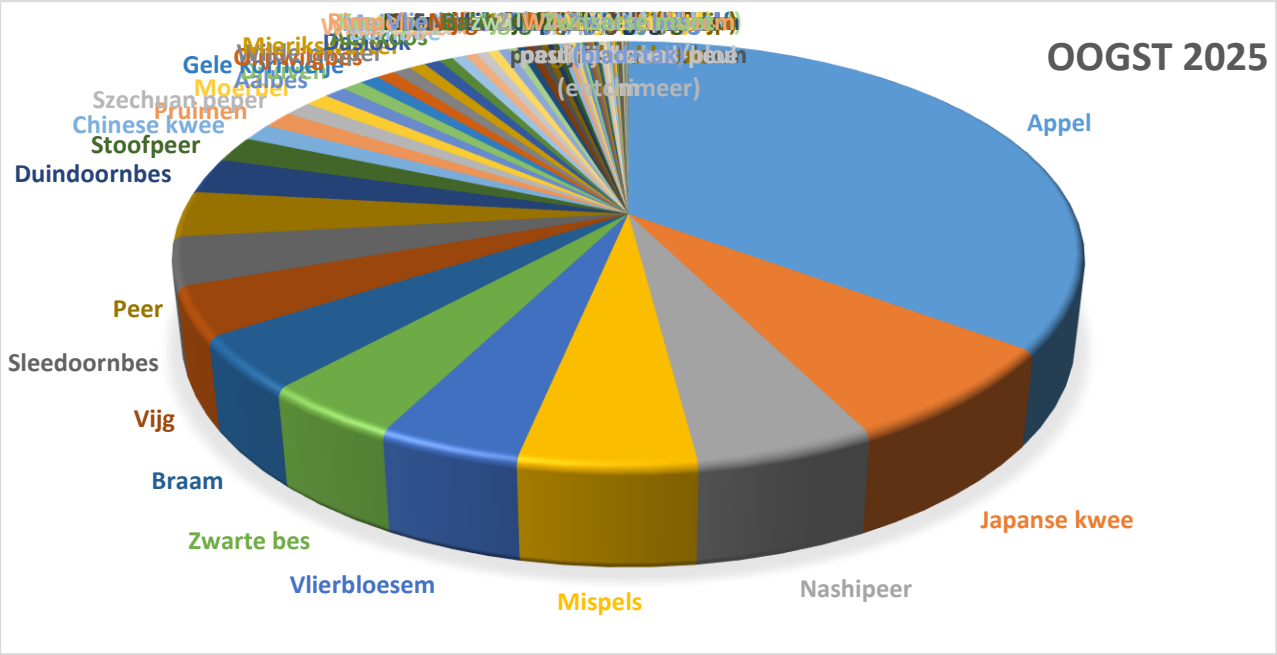

Figuur 1. *Oogstdiversiteit.* In 2025 is er van 119 gewassen geoogst, 33(!) meer dan in 2024. Het zeer groeizame jaar heeft daarmee haar vruchten afgeworpen. Appel voert dit jaar de lijst aan (vorig jaar was het peer, nu nummer 8!). Tot 2022 kwam het kleinfruit (o.a. bessen en bramen) hoog in de top 10, maar deze staan niet meer in de top-5. Van alle gewassen in de top 10 werd (ruim) meer dan 50 kilo geoogst. Alleen de notenoogst valt dit jaar sterk tegen, hartnoot is momenteel de binnenkomer op plaats 22, hoger dan walnoot (plaats 31).

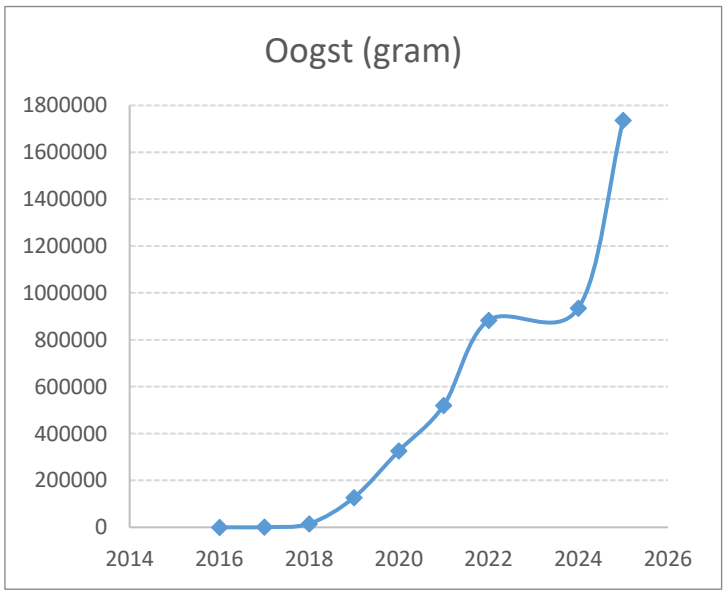

Figuur 2. *De totale oogst** Na 2 'slechte oogsten' zitten we met de oogst in 2025 weer op de stijgende lijn. De totale oogst is net onder de 2000 kg (de aanzienlijke oogst van hout en gras is in deze figuur niet meegenomen). Het was een zeer groeizaam jaar met een goede oogst van het grootfruit (met name appels, mispels, peren en kweepeer, de 'zware vruchten'), maar ook van bijna alles soorten bessen konden we afgelopen jaar veel meer oogsten. De meeste bomen en struiken zijn daarnaast ook fors gegroeid, een goed vooruitzicht voor de oogst in de komende jaren. **dit overzicht is een onderschatting, niet alle oogst haalt deze statistiekjes.*

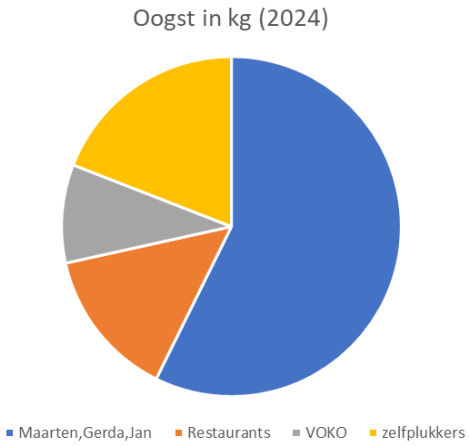

Figuur 3 *Wie oogst wat?* Met toenemende oogsten verschuift de verdeling tussen de oogsters en de overige afnemers (zie voor vergelijking met 2024 het figuur te rechterzijde). Inmiddels wordt minder dan een kwart van de oogst door Maarten, Gerda en Jan geoogst en verwerkt (tot bijv. jam, siroop, pesto en sap); vooral de toename van de oogst door de zelfplukkers is opvallend en de nieuwe categorie (overig; waaronder leveringen aan Maximus en de Roze Bunker). De restaurants en de zelfplukkers oogsten inmiddels ca 45%.

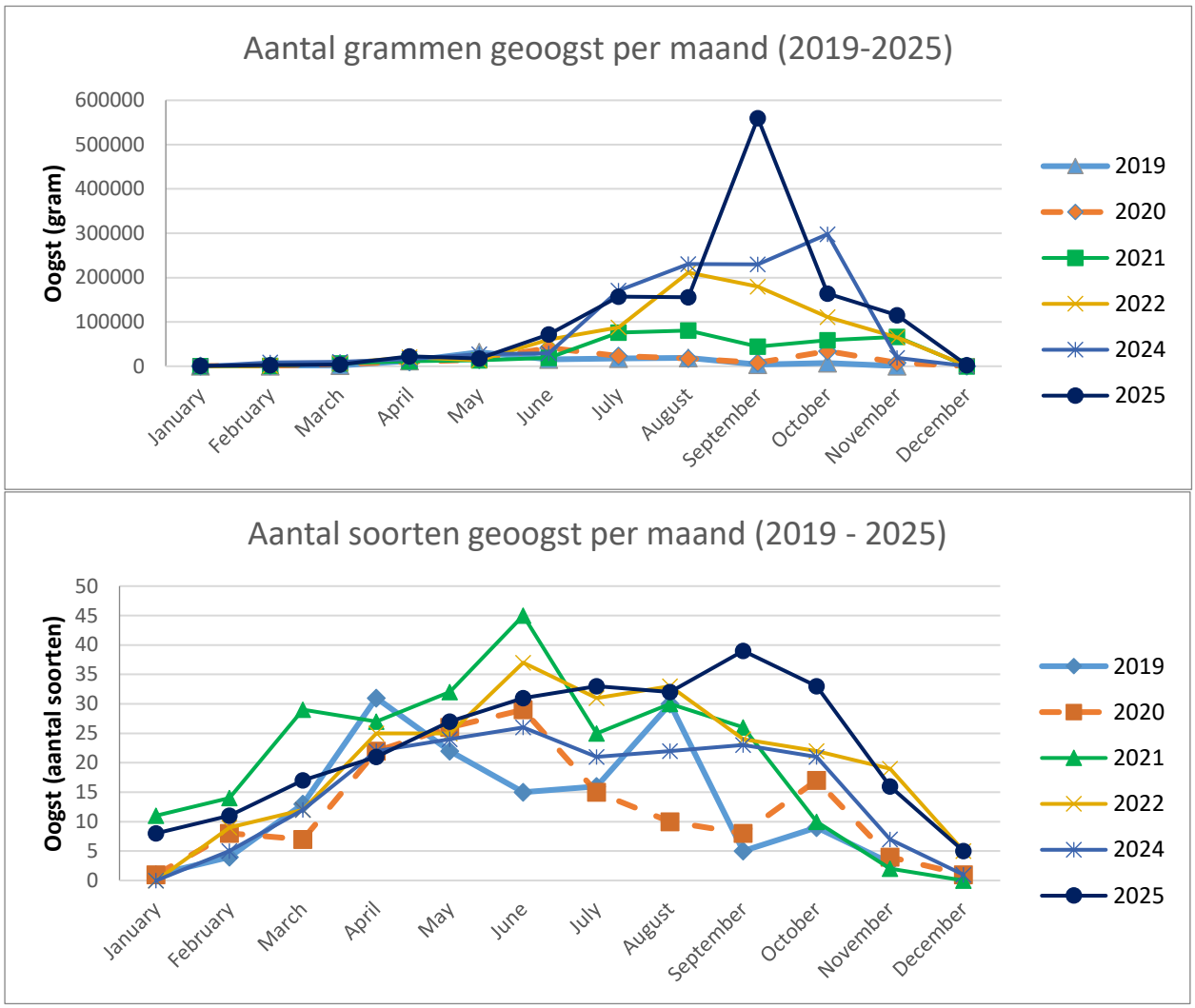

Figuur 4. *Verschuivende pieken in oogstdiversiteit en oogstbiomassa. Boven*: Met toenemende oogsten valt de piek in oogstgewicht later dan in de beginjaren. Dit jaar (2025) viel de oogstpiek in september (door de appeloogst). Grammetjes per maand nemen toe, juli-oktober is de piek in de hoeveelheden. *Beneden*: De jaarverdeling in oogstdiversiteit. Tot juni wordt er wel van veel soorten geoogst maar (zie boven) het totale gewicht van de oogst is in die periode relatief klein. Terwijl de piek in eerdere jaren duidelijk in het voorjaar viel, lijkt deze nu ook naar de nazomer op te schuiven.

2. Bezoekers

Nog nooit hebben we zoveel rondleidingen gegeven als in 2025: 47 keer zijn we er met een clubje mensen op uitgegaan. Een mooie nieuwe ontwikkeling is dat bezoekers voor informatie steeds minder van Maarten en Jan afhankelijk zijn. Zo zijn er -naast deze 47- meerdere rondleidingen voor geïnteresseerden, mede georganiseerd vanuit Natuurmonumenten. Deze werden verzorgd door Ellen en Hettie: beiden hebben jarenlange ervaring als zelfoogster in het Voedselbos en Hettie is al decennia goed bekend met de natuur in de omgeving Haarzuilens.

Het jaar begon met de aftrap van de provinciale club van Voedsel uit het Bos, georganiseerd door Ellen en Els. Daar heeft Maarten de resultaten van 10 jaar biodiversiteitsmonitoring in het voedselbos gepresenteerd. De publicatie van deze gegevens is verschenen in de Levende Natuur, en is dankzij Sytske de Waard, Wouter Moerland en talloze vrijwilligers tot stand gekomen.

We hebben de cursus Voedsel uit het Bos drie keer langs gehad (hiervoor hebben we twee rondleidingen en één cursusdag verzorgd). Vanuit de basisschool de Bonifatius Haarzuilens hebben we leerlingen ontvangen in het kader van het thema prehistorie en jager-verzamelaars. Uiteraard is een voedselbos bij uitstek het habitat van de jager-verzamelaar.

Ook hebben meerdere wildplukwandelingen het voedselbos bezocht, georganiseerd vanuit de Geertjeshoeve en geleid door Desiree Ockhuizen. Naast de reguliere bezoekers zie je ook regelmatig excursies van natuurgezelschappen genieten van de natuurlijke rijkdom van het voedselbos.

Cultuur in het bos. Natuurmonumenten heeft in de zomer een muzikale voorstelling georganiseerd in het amfitheater. Volgend jaar wellicht weer meer theater en muziek, dit zijn altijd mooie bijeenkomsten.

3. Nieuwe aanplant

Zo gaande de jaren komen we erachter van welke soorten we veel meer willen hebben. Om die reden hebben we nog tientallen vlieren (*Sambucus nigra*) geplant, die tevens dankbaar ons maaisel in ontvangt nemen (en omzetten in bloemen en biomassaproductie). Verder hebben we nog wat pecannoten *(Carya illinoinensis)* toegevoegd, nog veel meer bessen geplant (roze, zwarte, aal, worcester, honingbes) en hebben we ons arsenaal roos *(Rosa rugosa)* uitgebreid, vooral om te beantwoorden aan de vraag naar rozenblaadjes (afgelopen jaar meerdere kilo's van geoogst) en bottels.

In sommige delen van het bos zijn er gaten gevallen, met name in de afgelopen natte jaren (2023-2024). Deze vullen we op met nieuwe aanplant van variëteiten die zichzelf bewezen hebben. En, naast houtsnippers gooien we tegenwoordig bijna overal ook nog even een schep zand bovenop zodat de jonge boompjes (en de potgrond eronder) minder aantrekkelijk worden voor het maken van muizengangen.

Verder zijn we in de oudere delen van het bos aan het intensiveren: we zorgen voor uitbreiding van soorten waarvan we al gemerkt hebben dat ze het goed doen, niet alleen in de bessen maar ook in de kruidlaag: we hebben inmiddels heuse veldjes roomse kervel, daslook, zwartmoeskervel en steeds meer Babbington's look.

Naast onze gewassen helpen we ook wilde bloemen uitbreiden, die soms wel en soms niet geoogst worden. Zo stimuleren we langs de slootkanten soorten als heelblaadjes en wilde peen. Ook wilde pastinaak helpen we hier en daar nog wel een handje.

4. Onderhoud en monitoring

Onderhoud

Bramen. Wilde bramen vergen blijvend ingrijpen. Inmiddels komen jaarlijks op zo'n 30 plekken in het voedselbos wilde bramen op. Iedere winter moeten deze verwijderd worden. Liefst met wortel en tak, maar er blijft vaak wat achter zodat dezelfde plek dan ook het volgende jaar geschoond moet worden. Dit is het belangrijkste onderhoudswerk voor het goed blijven functioneren van het voedselbos. Ondoordringbare braambossen komen de oogstbaarheid niet ten goede. Door het systematisch verwijderen van bramen blijft het beheersbaar. (De meeste vruchtselecties van bramen die we hebben zijn doornloos, deze kan je goed hebben. Deze hebben we op plekken staan met voldoende licht om vrucht te dragen en goed af te rijpen en voeren we ook bij met maaisel wat dankbaar in meer braam wordt omgezet.)

Heggen. Een mooie klus is het heggenvlechten, met dank aan de vlechtgroep van Martijn Schippers. Afgelopen voorjaar hebben we de laatste heggen langs het Westperceel gevlochten, zodat de hele initiele heg in het bos nu een eerste keer gevlochten is. Bijzonder aan het nieuwe deel is dat we de heg duidelijk hoger dan gebruikelijk afgewerkt hebben. Zo houden we een prettig gevoel van beslotenheid rond het schuurtje. Door genoeg stammen in de heg te laten staan heeft de heg voldoende stevigheid om stormen te doorstaan. We zijn van plan om in de winter van 2025-2026 de sleedoornheg langs het fietspad te vlechten. Een deel van de in eerdere jaren gevlochten heggen hebben we geschoren, om de heggen verder te verdichten of om licht of doorkijkjes te maken. De bijdrage van de heggen aan de biodiversiteit is duidelijk: in een recent geschoren stuk heg van ca. 50 m vonden we 6 vogelnestjes!

Hakhout. Sinds de winter van 2016-2017 groeit een hakhoutbosje in het Westperceel. Eind 2024 zijn we begonnen met het oogsten van het hout (zie ook onder het kopje 1. Oogsten), najaar 2025 hebben we de laatste veldjes eik geoogst. De komende 5 of 6 jaar kan het hakhout weer uitgroeien. Wie tegen die tijd hout nodig heeft, of andere goede ideeën heeft voor de bestemming van dit materiaal, neem op tijd contact met ons op! We hebben eik, els, es en wilg. (Elders in het gebied hebben we trouwens sinds 2022 ook wilde hazelaars voor hakhout – dit levert mooi bruikbaar hout en geeft op termijn bijvoorbeeld de meest sjieke staken en binders voor het heggenvlechten of het vlechten van hekwerk.)

Irrigatiewerk. Door het graven van een greppel voeren we sinds 2024 overtollig water in de toplaag van de bodem af, met name langs het noordelijk deel van het centrale wandelpad. De bodem is inmiddels veel minder verzadigd, wat de walnoten hopelijk ten goede zal komen. Op de lagere delen planten we nieuwe aanplant iets verhoogd om te voorkomen dat de bomen in de natte jaren verzuipen.

Monitoring

De vele jaren van monitoring beginnen hun vruchten af te werpen. Het meerjarig onderzoek naar insecten is afgelopen voorjaar gepubliceerd in ’s lands oudste natuurtijdschrift *De Levende Natuur* (zie hier; Sytske de Waart, Maarten Schrama, Wouter Moerland en Jan Degenaar (2025) ‘Voedselbos trekt insecten en vogels’. *De Levende Natuur* jaargang 126 nummer 3.) De gegevens zijn gepresenteerd tijdens de Voedsel-uit-het-bos-dag (31 januari) en Jan heeft eea later ook nog gepresenteerd op een biodiversiteitsdag van de Provincie Utrecht. Deze publicatie omvat zowel de meerjarige reeks met malaisevallen uitgevoerd door Sytske de Waard, alsook de verzamelde gegevens van de nachtvlinders en bladmineerders (veelal gecoördineerd door Wouter Moerland) als de broedvogelmonitoring, uitgevoerd door Jan en Maarten.

Dit is het 2e artikel dat is geschreven op basis van de in het voedselbos verzamelde gegevens, na het stuk over de veranderingen in de muizenstand, geschreven door Mees en Ysk van Horssen & Maarten, dat in “Nature Today” (zie hier), “Zoogdier” (zie hier) en “Amoeba” is verschenen. Het vaste voornemen is om de dataseries van de insecten, vogels en zoogdieren zoveel mogelijk voort te zetten. Afgelopen november is er weer een muizenkamp van de NJN in het gebied geweest, waaruit bleek dat de eerder ingezette

trends nog steeds bestaan: steeds meer bosmuis en rosse woelmuis (met gevolgen voor de struiken in het gebied, vele zijn deze winter van hun bast ontdaan), en ook dwergmuis door het hele gebied.

Nog enkele andere highlights. In het schuurtje is voor het eerst een nest kerkuilen groot geworden (zie foto hiernaast). In 2023 werd er al een nest bosuilen grootgebracht, in 2024 zat er een nest gewone hoornaars in de kast. De torenvalken hebben dit jaar een perceel verderop gebroed en zijn nog steeds dagelijks in het voedselbos te vinden. Een andere zeer elegante muizenliefhebber die we in 2025 gezien hebben is een wezeltje.

Naast de vele dieren die het bos weten te vinden, hebben we afgelopen voorjaar ook meerdere soorten orchideeën gevonden, die het voedselbos op eigen kracht hebben weten te vinden. Het gaat onder andere om de rietorchis (*Dactylorhiza praetermissa*), brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*), bijenorchis (*Ophrys apifera*) en mogelijk ook moeraswespenorchis *(Epipactis pallustris)*.

2025 was wederom een goed jaar voor landkaartjes *(Araschnia levana)* en een beter jaar voor oranjetipjes *(Anthocharis cardamines)* dan enig ander jaar tot nu toe. Ook voor nachtvlinders was het een geweldig jaar, tijdens de jaarlijkse telling in juni hebben we meer dan 120 soorten nachtvlinders in 1 nacht gezien. Niet met alle soorten gaat het goed; we hebben dit jaar slechts enkele argusvlinders gezien en bedroevend lage aantallen kleine vos *(Aglais urticae)*. Ook met de libellen lijkt het niet goed te gaan, een trend die op het hele landgoed te zien is en waar de kreeften mede debet aan lijken te zijn. Wel leuk te vermelden is dat er een paar keer in het jaar een weidebeekjuffer langs kwam wapperen.

Qua zweefvliegen is het voedselbos nog steeds in ontwikkeling. Voor het eerst zagen we aardige aantallen zwevende *Epistrophe eligans*, de Enkele-bandzweefvlieg, een soort waarvan de larve jaagt op bladluis in bomen en struiken. Ook van *Xanthogramma pedissequum*, de Gewone citroenzweefvlieg, hadden we er niet eerder zo veel in het voedselbos gezien. Van deze felgekleurde vlieg zitten de larven in mierennesten waar ze leven van wortelluis. Systematische gegevens ontbreken vooralsnog van zweefvliegen in het voedselbos, maar zo langzamerhand lijkt het steeds interessanter te worden hier wat aan te doen.

5. Samenwerking en ontwerp

Het afgelopen jaar zijn een aantal nieuwe partijen op ons pad gekomen en samenwerkingen verdiept. Hieraan hopen we komende jaren meer producten te leveren (de Roze Bunker; Maximus) of gaan we intensiever mee samenwerken (zoals met Stekkers, zie hieronder). Ook gaan we ons meer richten op het ontwerpen en helpen opzetten van andere voedselbossen.

Samenwerking met Kwekerij Stekkers. We hebben een mooie samenwerking met Kwekerij Stekkers, gelegen aan de Gageldijk in Utrecht. Kwekerij Stekkers krijgt af en toe zaden en stekken uit het voedselbos; hier krijgen we wat planten voor terug. Mede hierdoor zijn de kosten voor aanplant minder dan ze in eerdere jaren waren. In samenwerking met Stekkers zijn we bezig enkele van onze favoriete gewassen te vermeerderen – dit is een meerjarenproject waarmee we willen bijdragen aan 1) de financiële gezondheid van onze stichting 2) de beschikbaarheid van goed en lekker plantgoed.

Ontwerp en aanplant van andere voedselbossen. Afgelopen jaar hebben we op de website gezet dat we meer tuin- en voedselbosontwerp willen gaan doen, en dat we kunnen meehelpen bij het ontwikkelen van andere tuinen en landgoederen. Hier hebben tot nu toe weinig ruchtbaarheid aan gegeven, omdat ook onze tijd beperkt is. We hebben wel al mee kunnen denken met enkele aanstaande voedselbossen.

Voorlopig heeft onze bijdrage zich vooral beperkt tot projecten in vrienden/familiekring. JD doet professioneel ontwerpwerk voorlopig op persoonlijke titel bij kwekerij Stekkers. Met een natuurlijke voorkeur voor projecten die ruimte geven aan wilde bloemen, (vlecht)heggen, poelen, lekkere gewassen, biodiversiteit.

6. Jaarafrekening

Lekkerlandgoed werkt zonder landbouwsubsidies of andere structurele subsidies. De medewerkers hebben in 2025 geen financiële vergoeding gekregen voor hun werkzaamheden. Meest opvallende financiële gegeven van 2025 is de afbetaling van alle schulden: Na tien jaar is lekkerlandgoed volledig schuldenvrij. Afbetaling van de (renteloze) leningen is grotendeels mogelijk gemaakt door de stijgende inkomsten uit voedselproductie: zo'n driekwart van onze inkomsten komt uit voedselproductie. Meer dan de helft van deze inkomsten bestaat uit de bijdrage van zelfoogst-abonnees.

Aan de kant van de inkomsten valt naast de toenemende voedselproductie ook de stijging op in de donaties (zie jaarrekening hieronder). Dit betreft overwegend de bijdragen aan het voedselbos die we ontvangen hebben voor het geven van rondleidingen.

Naast reguliere kosten voor materiaal als houtsnippers, brandstof en kleine uitgaven (zie jaarrekening) hebben we geïnvesteerd in een goede tweedehands Agria balkmaaier en een elektrische kettingzaag (in de balans opgenomen). We sluiten ons tiende jaar af met een goed gevoel en een positief resultaat.

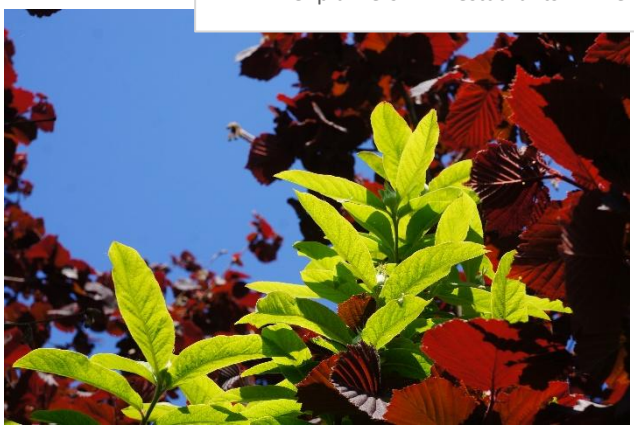

Jaarrekening lekker landgoed

Baten	**2025**	**2024**
Inkomsten uit voedselproductie	€ 8.961,70	€ 4.832,63
Inkomsten uit donaties / rondleidingen	€ 3.153,25	€ 987,90
Donaties lekkerlandgoed cultuurfonds	€ -	€ 200,00
Totaal baten	€ 12.114,95	€ 6.020,53
Lasten		
Aanschaf plantgoed en zaaigoed	€ 1.812,42	€ 3.349,90
Transport en materiaalkosten	€ 1.274,11	€ 985,76
Uitgaven onderzoek	€ 281,52	-
Uitgaven vrijwilligersactiviteiten	€ 867,00	€ 120,00
Uitgaven lekkerlandgoed cultuurfonds	-	-
Vaste lasten; kosten KvK, website, bankrekening	€ 370,33	€ 178,49
Afschrijving schuurtje	€ 1.000,00	€ 1.000,00
Totaal lasten	€ 5.605,38	€ 5.634,15
Resultaat	€ 6.509,57	€ 386,38

Balans 2025 lekker landgoed, per 31-12-2025

Activa	**2025**	**2024**
Liquide middelen	€ 1.791,90	€ 10.117,27
Vaste activa: schuurtje	€ 9.000,00	€ 10.000,00
Agria balkmaaier	€ 4.235,00	
Kettingzaag met toebehoren	€ 1.315,00	
Totale activa	€ 16.341,90	€ 20.117,27
Passiva		
Eigen vermogen	€ 16.341,90	€ 9.832,33
Langlopende schulden	€ -	€ 10.284,94
Totale passiva	€ 16.341,90	€ 20.117,27

+*